
Descoperiri din epoca bronzului de la Felnac (jud. Arad)

Carol KACSÓ

Cuvinte cheie: perioadă tumulară, cimitir tumular, piese de bronz, ceramică, depozit de bronzuri.

Schlüsselworte: Hügelgräberzeit, hügelgräberzeitliches Gräberfeld, Bronzestücke, Keramik, Bronzedepot.

Localitatea Felnac (jud. Arad) se află pe cursul inferior al Mureșului, la 17 km sud-vest de Arad (fig. 1). Într-o notă publicată în anul 1992, descriam pe scurt piesele din epoca bronzului descoperite aici la începutul anilor 1970, cu prilejul construirii unui complex zootehnic pe terasa Mureșului, la aproximativ 1 km nord-vest de centrul localității, în locul numit *La Vii*¹. Piesele proveneau dintr-un cimitir, din păcate distrus în bună parte de lucrările de amenajare ale menționatului complex. Alte artefacte din diferite epoci pre- și protoistorice au apărut în acest loc în anul 1972, în urma unor cercetări de suprafață, precum și în anii 1975-1978, când aici au fost efectuate săpături arheologice sistematice².

Câteva dintre piesele de bronz apărute la Felnac au fost ilustrate de către M. Petrescu-Dîmbovița³, T. Bader⁴ și I. Bejinariu⁵, o parte importantă a descoperirilor a rămas însă până în prezent inedită. În lucrarea de față îmi propun publicarea integrală a pieselor salvate din cimitirul de la Felnac, ajunse în colecțiile muzeelor din Arad, Baia Mare, Oradea și Zalău, contribuind în acest fel la cunoașterea mai aprofundată a fenomenelor ce au caracterizat Bronzul târziu în regiunea cursului inferior al Mureșului, o problemă abordată, mai ales în ultimul timp, în mai multe studii în care se fac referiri, uneori cu date inexacte, și la descoperirile de la Felnac⁶.

1 Kacsó 1992.

2 Morintz 1973, 375, nr. 61; Zdroba, Barbu 1976, 47-50; Pădureanu 1985, 34; Pădureanu 1990, 141 sq. (potrivit lui V. Sava [2011, 84], punctul *La Tăietură*, menționat de E. D. Pădureanu, este sinonim cu punctul *La Vii*); Pădureanu 1993, 22, pl. IV, 4. 6; Barbu *et al.* (ed.) 1999, 68; Sava 2011; Hügel *et al.* 2012, 21, fig. 10-12; Sava, Matei 2013, 98. Descoperirile de la Felnac menționate în aceste lucrări au fost analizate în numeroase alte studii. Citarea lor depășește cadrul prezentei contribuții.

3 Petrescu-Dîmbovița 1977, 93, pl. 142, 9-17. Sunt publicate, cu desene în parte greșite, piesele ajunse la muzeul din Arad, considerate de autor ca aparținând unui depozit de bronzuri din Hallstatt A₁, seria Cincu-Suseni. La piesele de la Felnac, pe care le-am văzut și studiat la muzeul din Arad, autorul adaugă încă două bucăți de bronz brut, pe care doar le menționează, dar nu le ilustrează, precum și un fragment de brățară (pl. 142, 12). Proveniența ultimelor trei piese și apartenența lor la un ansamblu comun cu celelalte piese publicate stau sub semnul întrebării. Datele puse în circulație în 1977 sunt preluate de S. Hansen (1994, 582, nr. 145) și de O. Bratu (2009, 266, nr. 347), fără modificări în privința conținutului și caracterului descoperirii. M. Petrescu-Dîmbovița reia, în 1998, publicarea brățarilor descoperite la Felnac, inclusiv a celor aflate la muzeele din Oradea și Zalău, precizând proveniența lor din morminte, vezi Petrescu-Dîmbovița 1998, 62, nr. 488, 73, nr. 693, 75, nr. 747, 81, nr. 818, 95, nr. 1007, 96, nr. 1021, 120, nr. 1347, 183, nr. 2264. 2265. Și printre piesele de la Felnac descrise și ilustrate în această monografie apare un fragment de brățară nedecorată (nr. 818), diferit însă de fragmentul publicat în 1977, despre care se afirmă că se află în muzeul din Arad, fiind înregistrat sub numărul de inventar 1606.

4 Bader 1978, 130, nr. 99, pl. LXXXV, 9. 15-21, localitatea de descoperire indicată fiind Valea lui Mihai (!?). Alături de o parte a pieselor tumulare de la Felnac ajunse la muzeul din Oradea, sunt ilustrate și trei piese de bronz mai recente, provenite tot de la Felnac și păstrate în același muzeu, care aparțin unui depozit (vezi mai jos).

5 Bejinariu 2004. Sunt publicate cele două piese ajunse la muzeul din Zalău.

6 Gumă 1993, 166, 289, nr. 55; idem 1995, 103; idem 1997, 54, 61; Szentmiklosi 2004, 82; Gogâltan, Sava 2012, 65, fig. 4; Măruia *et al.* 2012, nota 251; Sava, Andreica 2013, 49, 57, 63 etc.; Sava, Ignat 2014, 9, 18, 28, 31; Daróczi 2015, 107 sq., nr. 236.